

5226 SAYILI "KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KANUNU İLE ÇEŞİTLİ KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN" ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Sibel Özel*

I. Tanım

1. 5226 sayılı Kanun¹, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu² m. 3'de yer alan tanımlarda bazı değişiklikler yapmış ve yeni bentler ekleyerek yeni tanımlamalara yer vermiştir. İlk olarak m. 3(a)'da yer alan (1) no.lu kültür varlıkları tanımı, yapılan ilaveler ile "tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan *veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan* yer üstünde, yer altında veya su altındaki *bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır*" şeklinde ifade edilmiştir.

2863 sayılı kanunun yapmış olduğu kültür varlıkları tanımı kategorilere ayırma yöntemiyle yapılmış³ genel bir tanımdır⁴. Bu genel tanıma ilave edilen "tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan" cümlesi, kültür varlığı tanımına bir açıklık getirmediği gi-

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

1 RG. 27.7.2004-25535.

2 RG. 22.7.1883-18113. Kanunun bazı maddeleri 3386 sayılı kanunla değiştirilmiştir. RG. 24.6.1987-19497.

3 Kültür varlığı tanımında genel olarak üç yöntem kullanılmaktadır: (1) teker teker sayma, (2) sınıflandırma, (3) kategorilere ayırma yöntemi. Bkz. Özel, Sibel: Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması, İstanbul 1998, s. 6-7.

4 Özel, s. 8.

bi, ilave bir değer ve anlam da yüklememektedir. Zira önceki metinde de tarih öncesi ve tarihi devirlere, bilime ve kültüre atıf yapılmıştır. Getirilen yeni cümledeki farklılık sosyal yaşama konu olmuş, bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan bütün varlıklardır. Bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili varlıklar zaten sosyal yaşama konu olmuş varlıklar olduğu için getirilen ilavenin kültür varlığı tanımında yeni açılım yaptığı ya da bugüne kadar tanıma dahil edilmeyen bir grup varlığı kültür varlığı tanımına dahil ettiği söylenemez.

Getirilen değişiklik bir ihtiyaca ve amaca da yönelik değildir. Mevzuatımızın Avrupa Birliği mevzuatına uyumlaştırılması sürecinde yapılan değişikliklerin de bu yönde olması gerekmektedir. Avrupa Birliği'nin kültür varlıkları ile ilgili düzenlemeleri: (1) Kültür Varlıklarının İhracı Hakkında Avrupa Topluluğu Konseyi Tüzüğü⁵ ve (2) Bir Üye Devlet Ülkesinden Kanunsuz Olarak İhraç Edilen Kültür Varlıklarının İadesi Hakkında AET Konsey Yönergesidir⁶.

Kültür Varlıklarının İhracı Hakkında Avrupa Topluluğu Konseyi Tüzüğü, Avrupa Topluluğundan bir üçüncü ülkeye kültür varlığı ihracını düzenlemektedir. Söz konusu Tüzük kapsamına EK'de verilen kültür varlıkları girmektedir. Fakat Tüzük önsözde ve m.1'de Üye Devletlerin AET Ant. m. 36 kapsamında ulusal hazinelerini tanımlama hakkını saklı tutmuştur. Dolayısıyla Tüzük EK'de yer alan kategoriler Türk iç hukukundaki kültür varlığı tanımını değiştirmemekte ya da daraltmamaktadır.

Bir Üye Devlet Ülkesinden Kanunsuz Olarak İhraç Edilen Kültür Varlıklarının İadesi Hakkında Yönerge ise bir Üye Devletten hukuka aykırı olarak ihraç edilen kültür varlıklarının iadesini hedeflemektedir. Yönerge kapsamında kültür varlığı AET Ant. m. 36 anlamında ulusal hazinenin bir parçası olan ve EK'de belirtilen listede yer alan ya da bu listede yer almasa bile müze, arşiv, kütüphane koleksiyonlarında ya da dini enstitülerin envanterinde yer alan kamu koleksiyonlarının parçası olan nesnelere dir. Dolayısıyla Tüzükten farklı olarak, burada kültür varlığının Üye Devlet mevzuatınca koruma altında olması yeterli olmamakta, ayrıca Yönerge kapsamında yer alan kategorilerden birine de girmesi gerekmektedir. Bunun Türkiye açısından önemi kamu koleksiyonlarındaki tespit ve envanter kayıtlarının bir an önce tamamlanmasıdır.

⁵ Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesi 31.12.1992 No: L. 395/1.

⁶ Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesi 27.3.1993 No: L.74/74.

Avrupa Birliği mevzuatı açısından 2863 sayılı Kanununun 6. ve 23. Maddelerinin giriş cümlelerine açıklayıcı bir ilave yapılarak "ulusal hazine kapsamında korunması gerekli taşınmaz ve taşınır kültür varlıkları şunlardır" demek yerinde olacaktır.

2. 5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanununun 3. Maddesinin (a) bendinde (3) nolu alt bentte yer alan sit tanımını da değiştirmiştir. Buna göre sit "tarihöncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, *kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat varlıkları ile korunması gereken alanlardır.*

Sit alanları genel olarak arkeolojik, doğal, kentsel ve tarihi sit olarak dört grupta ele alınmaktadır. Her bir grup sit alanı Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu tarafından ilke kararlarında tanımlanmıştır. Buna göre

1) Arkeolojik sit, insanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yeraltında, yerüstünde ve sualtındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan hertürlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlardır⁷.

2) Doğal (tabii) sit, Jeolojik devirlerle, tarihöncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yerüstünde, yeraltında veya sualtında bulunan korunması gerekli alanlardır⁸.

3) Kentsel sit, kentsel ve yöresel nitelikleri, mimari ve sanat tarihi açısından gösterdikleri fiziksel özellikleri ve bu özellikleri ile oluşan çevrenin dönemin sosyo ekonomik, sosyo kültürel yapılanmasını, yaşam biçimini yansıtarak birarada bulunduran ve bu açılardan doku bütünlüğü gösteren alanlardır⁹.

⁷ İlke kararı Arkeolojik Sitler Koruma ve Kullanma Koşulları Toplantı no. ve tarihi: 60-5.11.1999, Karar no. ve tarihi: 658-5.11.1999, Toplantı yeri: Ankara. Nakleden: Kanadoğlu, Sabih: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku, Ankara 2003, s. 488.

⁸ İlke kararı Tabii (Doğal) Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları, Toplantı no. ve tarihi: 60-5.11.1999, Karar no. ve tarihi: 659-5.11.1999, Toplantı yeri: Ankara. Nakleden, Kanadoğlu, s. 492.

⁹ İlke kararı Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları, Toplantı no. ve tarihi: 38-19.4.1996, Karar no. ve tarihi: 419-19.4.1996, Toplantı yeri: Ankara. Nakleden, Kanadoğlu, s. 465.

4) Tarihi sit, milli tarihimiz ve askeri harp tarihi açısından önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve doğal yapısıyla birlikte korunması gereken alanlardır¹⁰.

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik¹¹ de m. 3'de kentsel, tarihi, arkeolojik ve tabii sit tanımı getirmiştir. Buna göre:

a) Kentsel sit, mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve birarada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanları,

b) Tarihi sit, önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve bu sebeple korunması gerekli yerleri,

c) Arkeolojik sit, antik bir yerleşmenin veya eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu yer veya sualtında bilinen veya meydana çıkarılan korunması gerekli alanları,

d) Tabii sit, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olan ve ender bulunan korunması gerekli alanları ve taşınmaz tabiat varlıklarını, ifade etmektedir.

Türkiye'nin de taraf olduğu ve bu nedenle Türk iç hukukunun bir parçası olan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme,¹² sitleri "tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik sitleri kaplayan alanlar" olarak tanımlamıştır.

Görüldüğü üzere sit alanı taşıdığı özellikler nedeniyle bir bütün olarak korunması gereken topografik bir alanı ifade etmektedir¹³. Bu itibarla en kapsamlı tanımı 2863 sayılı kanunun yürürlükten kaldırdığı 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu¹⁴ yapmıştır. Buna göre "homojen oluşları ve özellikleri, tarihi, estetik, artistik, bilimsel,

¹⁰ İlke kararı Tarihi Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları, Toplantı no. ve tarihi: 38-19.4.1996, Karar no. ve tarihi: 421-19.4.1996, Toplantı yeri: Ankara. Nakleden, Kanadoğlu, s. 470.

¹¹ RG. 1.12.1987-19660.

¹² RG. 14.2.1983-17959.

¹³ Umar, Bilge/Çilingiroğlu, Altan: Eski Eserler Hukuku, Ankara 1990, s. 47.

¹⁴ RG. 6.5.1973-14527.

ekolojik, etnografik, edebi veya efsanevi önemleri bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken, tabiatın veya tabiatla insanların müşterek eseri olan topografik bölgelere sit" denir.

2863 sayılı kanunda yer alan sit tanımı, dört grup sit tanımını bünyesinde bulundurmak amacıyla sırasıyla arkeolojik, kentsel, tarihi ve tabii sit tanımının unsurlarını birleştirmiştir. 5226 sayılı kanunun ilave ettiği cümleye bakarak, bunun sit tanımında eksik kalmış hangi unsuru tamamladığını söylemek güçtür. Zira kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş alanlar ne arkeolojik, ne tarihi ne de kentsel sit alanları için belirleyici bir unsurdur. Bu ekleme ile kültür varlığı sayısının az olduğu yerleri sit alanı kapsamından çıkarmak hedeflenmiş ise, bunun mümkün olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Zira yapılan ekleme "ve" bağlacıyla gerçekleşmediği için, arkeolojik ve kentsel sit alanlarının tanımlanmasında belirleyici bir rol üstlenmeyecektir. Tekrar belirtmek gerekirse maddedeki tanım dört grup sit alanının unsurlarını birleştirerek bir tanım yapmakta iken, ilave edilen cümle hangi tür sit alanı tanımlamasının bir unsurudur, bu belli değildir.

3. 5226 sayılı Kanun m. 3'e yeni bentler ekleyerek yeni tanımlar getirmiştir. Bunlardan biri ören yeri tanımıdır. Buna göre ören yeri "tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topografik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır". 5226 sayılı kanunun getirdiği bu tanımdan önce ören yeri kavramı daha ziyade arkeolojik sit alanı ile eş anlamlı olarak kullanılmaktaydı ve kanunda tanımlanmamıştı. 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu m. 1, açıkça bu iki kavramın eş anlamlı olarak ele alındığını göstermekteydi.

Korunması Gerekli Kültür ve Tabiat Varlıkları ile ilgili Yönetmelik de yaptığı tanımlamalarla arkeolojik sit kavramına değinmiş, ören yeri tanımı yapmamıştır. Buna karşılık Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu I. ve II. derecede Arkeolojik Sit Alanlarındaki Ören Yerlerinde Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ve Sergilenmesine Yönelik Mekanların Oluşturulması başlıklı İlke kararında¹⁵ sit alanlarındaki ören yerlerinden

¹⁵ Toplantı no. ve tarihi: 45-3.3.1998, Karar no. ve tarihi: 572-3.3.1998, Toplantı yeri: Ankara. Nakleden, Kanadoğlu, s. 478.

bahsedilmiştir. Dolayısıyla Yüksek Kurul kanunda tanımını yapmamış ve kullanılmamış bir kavramı ilke kararına konu yapmıştır. Bu nedenle ören yeri, arkeolojik sit alanından farklı bir kavram olarak ele alınmakta ise bunun kanunda tanımlanması yerinde olmuştur.

Ören yeri sit alanı olmayınca, Kanunda sit alanlarıyla ilgili düzenlemelerin ören yerlerini kapsamadığı sonucuna varılacaktır. Örneğin Kanununun 11/1 maddesinin son cümlesi korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarının zilyetlik yoluyla iktisap edilemeyeceğini belirtmiştir. 5226 sayılı kanun bu kapsama sit alanlarını dahil etmiştir ancak ören yeri kavramını kanun kapsamına aldığı halde m. 11 kapsamında sıralamamıştır. Bu durumda zilyetlikle iktisap yasağının ören yerlerini kapsamadığı sonucu çıkacaktır. Ancak ören yerinin aynı zamanda sit alanı içinde kalan kısmı için zilyetlikle iktisap mümkün olmayacaktır.

4. 5226 sayılı kanun Yönetim alanı, Koruma amaçlı imar planı, Yönetim planı, Bağlantı noktası gibi tanımlar getirmiştir.

Buna göre Yönetim alanı "sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, planlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerlerdir".

Koruma amaçlı imar planı "bu Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da gözönünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimarî, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verileri içeren alan araştırmasına dayalı olarak; halihazır haritalar üzerinde, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren işyerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sa-

hiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile planlama kararları, tutumları, plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar planlarının gerektirdiği ölçekteki planlardır".

Yönetim planı "yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi ve koruma amaçlı imar planını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen planlardır".

Bağlantı noktası "yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklardır".

Yönetim alanı tanımında sit alanları ile ören yerlerini ayrı ayrı belirlemesi kanun koyucunun bu iki kavramı farklı algıladığını açıkça göstermektedir. Koruma amaçlı imar planı tanımı uzun bir tanımdır ve kanun yapma tekniği açısından eleştiriye açıktır. Bağlantı noktası tanımında aslında bir kültür varlığı tanımlanmaktadır, ancak kanunun bütününde kültür varlığı terimi kullanılmasına rağmen burada kültürel varlık teriminin kullanılması, kanun koyucunun dikkatsizliğini göstermektedir.

5. 5226 sayılı kanun 2863 sayılı kanunun 6. maddesinde sayılan kültür varlığı örnekleri arasında "peri bacaları"nın da ilave etmiştir. Ancak peri bacaları doğal oluşumları itibarıyla son fıkrada yer alan tabiat varlıkları örnekleri arasında yer almalıydı. Kanun koyucunun bunu bilmediği düşünülmemeyeceğine göre bu tercihin bilinçli olduğu sonucuna varmak gerekecektir. Ancak bunun nedenini anlamak mümkün değildir. Zira koruma açısından kültür varlıkları ile tabiat varlıkları aynı muameleye tâbi tutulmaktadır.

II. İzinsiz Müdahale ve Kullanma Yasağı

5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanunun 9. maddesini şu şekilde değiştirmiştir: "Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde koruma bölge kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarında inşai ve fiziki müdahalede bu-

lunulamaz, bunlar yeniden kullanıma açılmaz veya kullanımları değiştirilemez. Esaslı onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, yakma, kazı ve benzeri işler inşai ve fiziki müdahale sayılır”.

Yeni değişiklik koruma bölge kurullarınca alınan kararlara atıf yaparak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları yanına *koruma alanları ve sit alanlarını* ilave etmiş (ancak ören yerlerinden bahsetmemiştir. Tanımlar bölümünde ören yerini ayrıca tanımladığı için kanun koyucunun burada ören yerini de zikretmesi gerekmektedir); eski metinde yer alan her çeşit inşai ve fiziki müdahale teriminde yer alan *her çeşit* sıfatı çıkarılmış; eski metinden farklı olarak ancak *esaslı onarım* ve *yakma* inşai ve fiziki müdahale olarak kabul edilmiştir.

Yeni değişiklikle esaslı onarım fiziki müdahale sayılacağı için basit onarım madde kapsamından çıkarılmıştır. Koruma Yüksek Kurulu ilke kararlarında basit onarım kavramı, yapılarda çatı aktarımı, oluk onarımı, boya-badana ve benzerlerine bakım; ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş vb. çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesi, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesi olarak tanımlanmıştır¹⁶. Bu ilke kararına göre kullanma izin belgesi bulunmayan tescilsiz ve kaçak yapılarda bakım ve basit onarıma izin verilmeyecek; kullanım izin belgesi bulunan tescilsiz yapıların bakım ve basit onarımları ilgili koruma kurulunun belirleyeceği geçiş dönemi yapılanma koşulları ile varsa koruma amaçlı imar planı koşulları da dikkate alınarak ilke kararı doğrultusunda ilgili valilik veya belediyelerin denetimi ve sorumluluğunda yapılacaktır. Dolayısıyla basit onarım için de izin şartı getirilmiştir.

Şimdi yeni değişiklikle basit onarım açıkça inşai ve fiziki müdahale kapsamında yer almadığı için koruma bölge kurulu basit onarımla ilgili izin ve benzeri kararlar alabilecek midir? Bu durumu 5226 sayılı kanun ile değişik m. 11 ile birlikte değerlendirmek

¹⁶ İlke Kararı Sit Alanları ile Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bitişik Parselleri ve Koruma Alanlarındaki Tescilsiz Yapıların Bakım ve Basit Onarımları Toplantı no. ve tarihi: 60-5.11.1999, Karar no. ve tarihi: 661-5.11.1999, Toplantı yeri: Ankara. Nakleden, Kanadoğlu, s. 504.

gerekmektedir. Maddenin yeni haline göre "taşınmaz kültür varlıkları, bunların koruma alanları ve sit alanlarında 3194 sayılı İmar K. 21. maddesi kapsamına giren ruhsata tâbi olmayan tadilat ve tamiratlar, özgün biçim ve malzemeye uygun olarak, bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılır. Bunların dışında her türlü inşai ve fiziki müdahale koruma bölge kurulunun izni ile yapılır". Buna göre basit onarım için koruma bölge kurulunun izni gerekmeyecektir ama idarenin izni ve denetimi yine zorunludur.

Maddenin uygulama alanı ile ilgili çıkarılan Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik¹⁷ koruma, uygulama ve denetim büroları (KUDEB) ile ilgili kuruluş ve esasları ile taşınmaz kültür varlıklarının tadilat ve tamiratına ilişkin esasları belirlemektedir (m. 2). Yönetmelik tadilat tamirati; İmar K. m. 21 uyarınca ruhsata tâbi olmayan; derz, iç ve dış sıva, boya, badana, oluk, dere, doğrama, döşeme ile mimari öge olarak ve sanat tarihi açısından özellik arz etmeyen tavan kaplamaları, elektrik ve sıhhi tesisat tamirleri ile çatı onarımı ve kiremit aktarılması ve yörenin özelliğine göre belediyelerce hazırlanacak imar yönetmeliklerinde belirtilecek taşıyıcı unsuru etkilemeyen müdahaleler ile bu müdahaleler sırasında yapıdaki ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş gibi çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesi, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesi şeklinde tanımlamıştır. Yönetmelik kapsamında esaslı onarım, tadilat ve tamirat dışında kalan ve bilimsel esaslara göre hazırlanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerine dayalı uygulamalardır. İnşai ve fiziki müdahale ise esaslı onarım, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, yakma, kazı ve benzeri işleri ifade etmektedir (m. 4).

Yönetmelik hükümlerine göre tadilat ve tamirat için bir başka ifade ile esaslı onarım dışındaki basit onarım amacıyla yapıyı incelemek ve izin vermek görev ve yetkisi KUDEB'e aittir (m. 7). Tadilat ve tamirat kapsamında başlatılan uygulama esaslı onarım gerektirdiğinde, uygulama durdurulur ve konu belgeleriyle birlikte Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne gönderilir (m. 8).

17 RG. 11.6.2005-25842.

III. Yetki ve Yöntem

5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanununun 10. maddesinin 1. fıkrasına eklemeler yaparak fıkrayı şu hale getirmiştir:

“Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırarak ve bunların her türlü denetimini yapmak veya *kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak* Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir”.

Değişiklik, ister özel ister kamu mülkiyetinde olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması konusunda yetkili makamı değiştirmemektedir. Yapılan değişiklik, Bakanlığın kamu kurum ve kuruluşları ile belediyelere ve valiliklere gerekli tedbirleri almak ve denetlemek konusunda yetki verebileceğine işaret etmektedir. Kanunda aldırarak ibaresi bulunduğu için Kültür ve Turizm Bakanlığının zaten sözkonusu yetkisi bulunmaktadır.

Yeni değişiklikte aynı maddenin 8. fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır. Bu fıkra Bakanlığın kültür ve tabiat varlıklarının korunması amacıyla vakıf kurabileceğini öngörmekteydi.

Yeni değişiklikte Büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim bürolarının kurulacağı belirtilmektedir¹⁸. Bunun dışında il özel idareleri bünyesinde kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimlerinin kurulacağı öngörülmüştür. Sözkonusu bürolar koruma amaçlı imar planı, proje ve malzeme değişiklikleri ile inşaat denetimi de dahil olmak üzere uygulamayı denetlemekle yükümlüdür. Böylelikle denetim ve gözetim konusunda mahalli birimler kurularak yerinde denetim ve kontrol imkanının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Büroların çalışma esasları ve usulleri Yönetmelik ile belirlenmiştir¹⁹.

Aynı şekilde mahalli alanlarda eğitim birimlerinin kurularak rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlayacak büroların ve sertifikalı yapı ustalarının yetiştirilmeleri önemli bir gelişmedir. Zira uzmanlık gerektiren bu alanlarda yetişmiş insan gücüne ih-

¹⁸ Konu ile ilgili Yönetmelik için bkz. dn. 17 ve civarı.

¹⁹ Bkz. dn. 17.

tiyaç vardır ve uzman olmayanların bu tür faaliyetlerde kullanılması kültür varlıklarının korunması amacına hizmet etmemektedir.

IV. Hak ve Sorumluluk

5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanununun 11. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesine sit alanları ibaresini eklemiştir. Buna göre m. 11/I c.2 şu hale gelmiştir: "Ancak korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanları, sit alanları zilyetlik yoluyla iktisap edilemez".

Kanun zilyetlik yoluyla iktisabı yasaklamıştır. Bununla kastedilen kazandırıcı zamanaşımıyla mülkiyet iktisabının yasaklanmış olmasıdır. Aslında kamu mülkiyetindeki kültür ve tabiat varlıklarının kazandırıcı zamanaşımıyla iktisap edilememesi idare hukukuna hakim olan ilkeler gereği kamu malı niteliğinin bir sonucudur²⁰. Dolayısıyla kamuya ait bir kültür ve tabiat varlığı zilyetlik yoluyla kazandırıcı zamanaşımıyla iktisap edilemez.

Zilyetlikle iktisap müessesesi MK m. 713'de, olağanüstü zamanaşımı başlığı altında tapuya kayıtlı olmayan taşınmazlar için aralıksız ve davasız 20 yıl malik sıfatıyla zilyetlik halinde kabul edilmiştir. Olağan zamanaşımı başlığı altında MK m. 712'de ise geçerli bir hukuki sebep olmaksızın tapu kütüğüne malik olarak yazılan kişinin, aralıksız ve davasız iyiniyetli 10 yıllık zilyetliği korunmuştur. 2863 sayılı kanun kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanları ve sit alanlarında MK'nun zilyetlikle iktisap hükümlerine bir istisna getirmiş olmaktadır.

Eski düzenleme, istisnayı sadece korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarına indirgediği halde yeni değişiklik bunlara *sit alanlarını da* dahil etmiştir. Kanununun 6. Maddesi korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarını sayarken (c) bendinde sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıklarından söz etmiş, bir bütün olarak sit alanını bu anlamda ko-

²⁰ Onar, Sıddık Sami: İdare Hukukunun Umumi Esasları, II. cilt, üçüncü basısı, İstanbul s. 1319; Eroğlu, Hamza: İdare Hukuku, 4. Bası, 1984, s. 302 vd; GİRİTLİ, İsmet/Bilgen, Pertev: İdare Hukuku, İstanbul 1973, s. 26 vd; Giritli, İsmet/Akgüner, Tayfun: İdare Hukuku, İstanbul 1987, s. 20 vd; Düren, Akın: İdare Malları, Ankara 1975, s. 75 vd; Gülan, Aydın: Kamu Malları in Özay, İl Han: Günışığında Yönetim, İstanbul 1996, s. 600 vd.

runması gerekli kültür ve tabiat varlığı olarak görmemiştir. İşte bu nedenle Yargıtay uygulamasında sit alanları zilyetlik yoluyla mülkiyet iktisabının yasaklandığı alanlar olarak görülmemiştir:

“Taşınmazın sit alanı içerisinde kalması, zilyetlik yoluyla iktisap edilemeyeceği anlamına gelmez. Taşınmaz üzerinde korunması gerekli tabiat ya da kültür varlıklarının bulunup bulunmadığının araştırılması gerekir”²¹.

“..sit alanlarının derecelendirilmesi ve gruplandırılması tarım, bayındırlık ve imar uygulaması ile ilgili olup zilyetlikle kazanmaya etkili değildir...kanun koyucu koruma alanlarının aksine sit alanlarında zilyetlikle mülk edinmeyi yasaklamamıştır”²².

“Taşınmazın sit alanı içinde bulunması zilyetlikle iktisaba engel değildir. 2863 sayılı ...kanununun 11/1. Maddesi gereğince sit alanı içinde bulunan kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanları zilyetlikle iktisap olunamaz. Hal böyle olunca çekişmeli parsel içerisinde kültür ve tabiat varlığı olup olmadığı soruşturularak ve bu konuda gerekli araştırma yapılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekir..”²³

“...bir yandan geçmişten günümüze intikal eden bizlerin de gelecek nesillere aynen devretmesi gereken ve yerine yenisinin konması imkansız olan bu doğal ve tarihi servetin, diğer yandan da bunlara zarar vermeyecek zilyetliğin korunması zorunluluğu vardır. Nitekim bu hususları gözönünde bulunduran yasakoyucu koruma alanlarının aksine sit alanlarında zilyetlikle mülk edinmeyi yasaklamamıştır”²⁴.

“Kentsel ve tarihi sit alanlarının altında ve üstünde kültür varlığı bulunmuyorsa tamamının, bulunuyorsa kültür varlıkları ile bunların korunma alanı dışında kalan bölümlerinin zilyetlikle kazanılması mümkündür”²⁵.

21 YHGK, 12.4.1995, E. 1995/7-231, K. 1995/337. Nakleden, Gündel, Ahmet: Eski Eserler Hukuku, Ankara 1996, s. 59.

22 YHGK, 10.3.1999, E. 1999/16-143, K. 1999/141. Nakleden, Kanadoğlu, s. 129.

23 16. HD. 28.12.1992, E. 1992/3368, K. 1992/15638. Nakleden, Gündel, s. 62.

24 1. HD. 11.4.1995, E. 1995/7198, K. 1995/5382. Nakleden, Gündel, s. 65.

25 16 HD. 18.10.1996, E. 1996/4166, K. 1996/4679. Nakleden, Kanadoğlu, s. 137.

"kanun zilyetlikle kazanılamayacak taşınmazları belirtmiş olduğundan, uygulamada kanunkoyucunun amacına uygun yorum yapılması gerekir... bu bölümün arkeolojik veya tabii sit alanı içinde kaldığı sabit olduğu takdirde bu tür yerlerin niteliği itibarıyla zilyetlikle kazanılması mümkün olmadığından tamamının; kentsel veya tarihi sit alanı üzerinde veya altında kültür veya tabiat varlığının bulunması halinde varlığın kapsadığı alan ile koruma alanının hazine adına tesciline karar verilmelidir. Taşınmazın kentsel veya tarihi sit alanı olduğu, üzerinde veya altında kültür veya tabiat varlığı bulunmadığı takdirde tamamının, bulunması halinde varlığın kapsadığı alan ile korunma alanı dışındaki bölümünün zilyetlikle kazanılması mümkün bulunduğundan..."²⁶

"...bir taşınmazın arkeolojik sit alanında bulunması onun kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği veya diğer bir mülkiyet belgesi ile iktisap edilmesine engel değildir... Arkeolojik sit alanları genelde çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanları ise sit alanı içerisinde ancak daha küçük yüzölçümüne sahip kısımlarda kalmaktadır"²⁷.

"Soyut olarak taşınmazın sit alanında kalması zilyetlikle iktisaba engel değildir"²⁸.

Görüldüğü üzere Yargıtay kararlarında çok geniş bir alanı ihtiva eden sit alanları, kanunda açık bir hüküm olmaması nedeniyle bizatihi korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları olarak görülmemiştir. Önemli olan sit alanı içinde (altında veya üstünde) kültür varlığının ve koruma alanının bulunmasıdır. Eğer sit alanı içinde kültür varlığı bulunmuyorsa, o takdirde sit alanının mülkiyetinin zilyetlik yoluyla özel kişilere geçmesinde hukuka aykırılık yoktur.

Yeni değişiklikle zilyetlikle mülkiyet iktisabı açık bir biçimde sit alanları için de yasaklanmıştır. Böylece ne kadar geniş olursa olsun bir sit alanı, içinde kültür varlığı olsun olmasın korunması gerekli kültür varlıkları gibi işlem görecektir ve hiçbir parçası zilyetlikle iktisap edilemeyecektir. Böylelikle sit alanlarının zilyetlik yo-

²⁶ 16. HD. 16.11.1993, E. 1993/4506, K. 1993/17773. Nakleden, Kanadoğlu, s. 143-144.

²⁷ 17. HD. 13.9.1993, E. 1993/2604, K. 1993/9636. Nakleden, Kanadoğlu, s. 146.

²⁸ 16. HD. 27.6.2000, E. 2000/2319, K. 2000/2810. Nakleden, Kanadoğlu, s. 134.

luyla tasarrufu önlenmiş olacaktır. 5226 sayılı kanun 6. maddede yer alan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları tanımını değiştirmemiştir. Dolayısıyla sit alanı, bir bütün olarak korunması gerekli kültür varlığı kapsamında değildir ancak bu yeni değişiklikle sit alanının tümü üzerinde tasarruf imkanı kaldırılmış ve zilyetlikle iktisap yasağı getirilmiştir. Bu itibarla sit alanları, içinde kültür varlığı bulunup bulunmadığına bakılmaksızın bir bütün olarak korunacaktır. Kanun değişikliği yürürlük tarihinden sonraki olaylar için geçerli olduğundan, önceki kanun zamanında edinilen mülkiyet hakkı geçerliliğini koruyacaktır.

V. Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanması ve Katkı Payı

5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanununun 12. maddesinin "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Katkı Fonu" olan başlığını "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanması ve Katkı Payı" olarak değiştirmiş, 1. fıkradaki kredi verilir ifadesini ve bununla ilgili 4. fıkrayı kaldırmış ve maddeye yeni fıkralar eklemiştir.

Taşınmaz kültür varlıklarının onarımına katkı fonu kaldırılmış, onun yerine Bakanlık bütçesine bu amaçla yeterli ödenek konulacağı belirtilmiştir. Bu ödenekten yapılacak yardımların usul ve esasları bir Yönetmelik ile belirlenmiştir²⁹.

Yeni değişiklik taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kullanılmak üzere kaynak temini amacıyla Emlak vergilerinden %10 nispetinde katkı payı alınmasını öngörmüştür. Buna göre emlak vergilerinden tahakkuk ettirilen %10'luk miktar il özel idaresi tarafından açılacak özel bir hesapta toplanacak ve valininin denetiminde belediyelerce kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler için kullanılacaktır³⁰.

Getirilen değişiklik taşınmaz kültür varlığının korunması için gerekli olan parasal kaynağın sağlanmasını temin etmektedir. Ka-

²⁹ Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik RG. 15.7.2005-25876.

³⁰ Bu amaçla hazırlanan Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik'te (RG. 13.4.2005-25785.) belediye başkanı ile hesap işleri müdürü birlikte sorumlu tutulmuştur (m. 6).

nuna göre bu kaynak ilk olarak Bakanlık bütçesine konulacak yeterli bir ödenektir. Ancak bu ödenek hiçbir zaman yeterli olmadığı için kanun koyucu bu amaçla kullanılmak üzere vergi getirmiş bulunmaktadır. Burada önemli olan nokta bu vergi yükümlülüğünün korunması gerekli kültür varlığı maliklerine değil,³¹ genel olarak emlak vergisi yükümlülerine getirilerek, herkesin kültür varlıklarının korunmasına katkıda bulunmasının sağlanmasıdır. 2863 sayılı K. m. 21/III'e göre Tapu kütüğüne "korunması gerekli taşınmaz kültür varlığıdır" kaydı konulmuş olan ve I. ve II. grup olarak gruplandırılmış bulunan taşınmaz kültür varlıkları ile arkeolojik sit alanı ve doğal sit alanı olmaları nedeniyle üzerilerinde kesin yapılanma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parseller her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır. Bu hüküm değişmediğine göre yeni değişiklikle getirilen emlak vergisi oranının %10'luk bölümü ile sağlanan ek kaynak da Kanununun 21. maddesinde sayılı korunması gerekli kültür varlıkları için söz konusu olmayacaktır³².

Yeni değişiklik bu ek kaynağın sadece uygun kullanımını hedeflemiş ve buna ilişkin usul ve esasları Yönetmeliğe bırakmıştır³³.

VI. Kamulaştırma

5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanununun 15. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinin 2. paragrafını şu şekilde değiştirmiştir:

"Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve mahalli idare birlikleri tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge kurullarının belirlediği fonksiyonda kullanılmak kaydıyla kamulaştırabilirler".

Kamulaştırma yetkisi eski metinde sadece belediyelere ait iken, yeni değişiklikle belediyeler yanında kamu kurum ve kuru-

31 Umar, sözkonusu vergi yükünün korunması gerekli kültür ya da doğa varlığı bulunan taşınmaz malikleri üzerine yıkıldığını iddia etmektedir ki bu iddia 2863 sayılı K. m. 21/III karşısında doğru değildir. Umar, Bilge: "2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa Getirilen Değişiklikler Üzerine" Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c. I, S. 2, Yıl: 2005, s. 25.

32 Madde kapsamındaki taşınmazların emlak vergisinden muaf olduğu yolunda bkz. VDGK. 15.11.1991, E. 1991/25, K. 1991/202. Nakleden, Gündel, s. 121-122.

33 Bkz. dn. 30.

luşları, il özel idareleri ve mahalli idare birliklerine de bu yetki verilmiştir. Maddenin 1. fıkrasına göre kamulaştırma Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca hazırlanacak programlara uygun olacaktır.

Kanun değişikliği kamulaştırma yetkisini genişletmiş ve önceki metinden farklı olarak "maksadına uygun kamulaştırma yapılmadığı tespit edildiği takdirde yetki geri alınır" hükmünü maddeden çıkarmıştır.

Burada sözkonusu olan kamulaştırma işlemi özel mülkiyete tâbi olan kültür varlıkları için geçerlidir. Zira kamu mülkiyetine tâbi olan kültür varlıkları kamu malı özelliği nedeniyle kamulaştırılamazlar³⁴.

Taşınmaz kültür varlıkları üzerindeki mülkiyet meselesi, Kanunun 5. maddesinde yer alan "devlet malı niteliğindedir" ifadesi karşısında yanlış algılanarak bütün taşınmaz kültür varlıklarının devlet mülkiyetine geçtiği sonucuna varılmaktadır. Buna göre kanunun taşınmaz kültür varlıklarının malikleri için getirdiği yükümlülükleri ihtiva eden m. 11,12,15'de yer alan hükümler özel ve tüzel kişilere mülkiyet hakkı tanımamakta, sadece korunması gerekli kültür varlığının bulunduğu arazinin mülkiyetini onlara vermektedir³⁵. Bu yorum tarzı doğru değildir. Özellikle belirtilme-

34 Özel, s. 65.

35 Kanadoğlu, s. 86; Umar, s. 26. Kanun gerekçesi de "Kültür varlıkları tescil olduğu tarihten itibaren devlet malı niteliğine dönüşmekte..." demekle m.5'de yer alan devlet malı niteliğindedir tabirini devlet malı kavramından farklı mütalaa ettiğini ortaya koymaktadır. Buna göre özel mülkiyete ait kültür varlıkları tescil edilmekle, malikin mülkiyet hakları kısıtlanmakta, dolayısıyla eser üzerinde istediği gibi tasarruf edememekte ve bu durum devlet malı niteliği olarak isimlendirilmektedir. Sözkonusu değerlendirme hukuken son derece yanlış ve kanunun felsefesini bozan bir yaklaşımdır. Zira bu yaklaşım bir yandan özel mülkiyete tâbi kültür varlıklarını devlet malı gibi mütalaa etme iddiasında bulunurken, aslında istisnasız devlete ait olan bir kısım kültür varlıkları üzerindeki mülkiyet hakkını tartışmaya açmaktadır. Devlet malı niteliğindedir ibaresi tam olarak "devlet malı" olarak algılanmadığında Türkiye topraklarından çıkan arkeolojik objeler üzerinde de devletin gerçek anlamda mülkiyet hakkının olmadığı öne sürülmektedir. Bu durum yabancı mahkemede çeviri metinlerle hareket etmek durumunda olan yabancı hakimi zorlayacak ve Türkiye aleyhine kullanılacaktır. Kanunun yorumu Elmalı hazinesi davasında tartışma konusu olmuş ve Basel davasında aleyhimize sonuçlanmıştır. İsviçreli hakimler Türk kanunlarının toprak altından çıkan buluntular üzerinde kanunen tesis edilen bir mülkiyet hakkı bulunmadığı sonucuna varmışlardır. Bkz. Özel, s. 79 vd; Özel, Sibel: "The Basel Decisions: Recognition of the Blanket Legislation Vesting State Ownership Over the Cultural Property Found within the Country of Origin" 9 International Journal of the Cultural Property, 315

lidir ki m.5 yeni bulunan kültür ve tabiat varlıkları ile ilgilidir. Madde metni şöyledir: "Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tâbi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir". Madde ülkemizde bulunan veya bulunacak olan bütün kültür varlıkları üzerinde kanunen tesis edilen (ipso iure) bir devlet mülkiyeti esası getirmektedir. Üzerinde zaten mülkiyet hakkı (özel veya kamu) kurulmuş olan kültür varlıkları madde kapsamına girmemektedir.

Türk hukuk sisteminde mülkiyet hakkının bir kanun maddeyle el değiştirmesi mümkün değildir. Ancak taşınmaz mallar Anayasa m. 46'a göre karşılığı ödenmek üzere kamulaştırılabilir. Taşınırlar için bu dahi söz konusu değildir. Dolayısıyla üzerinde hukuken geçerli bir özel mülkiyet hakkı bulunan bir taşınmaz kültür varlığı kanun kapsamında korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edildiğinde, kültür varlığı üzerindeki mülkiyet hakkının niteliğinde bir değişiklik olmaz. Bir başka ifade ile kültür varlığı olarak kabul edilen eser devlete geçmez, üzerinde bulunduğu arazi de özel kişide kalmaz. Dolayısıyla kültür varlıklarının bakım ve onarım yükümlülüğü de, kanunen maliklere tanınan hak ve mükellefiyetler de özel kişilere aittir, devlete değil! Bu nedenle bakım ve onarım sorumluluğunu yerine getirmekte aczi olanların mülkleri kamulaştırılır (m. 11/III). Burada kamulaştırılan korunması gerekli kültür varlığının kendisidir, yoksa varlığın bulunduğu arazi parçası değil!

Ülkemizde bulunan taşınmaz kültür varlıklarının hepsi devlet mülkiyetinde değildir. Özel mülkiyette bulunan kültür varlıkları da mevcuttur ve bunlar üzerindeki tasarruf hakkı kısıtlanmıştır. Kültür varlığının alelade obje olmaması nedeniyle, bu varlıklar

(2000). Sonuç itibarıyla kullanılan her kavramın iç hukukta taşıdığı anlam ne olursa olsun yurt dışında da yoruma tâbi olduğunu düşünerek, anlamı belirgin ve net hukuki terimlerin kullanılması gerekmektedir. Toprak altından çıkarılan buluntular başka hiçbir işleme gerek kalmadan devlet mülkiyetine girmektedir. Buna karşılık özel mülkiyette bulunan tarihi evler, köşkler kültür varlığı olarak tescil edildiği takdirde kanun kapsamında korunması gerekli kültür varlığı haline gelmektedir. Ancak bu nitelik kültür varlığı üzerindeki özel mülkiyeti kaldırmamakta sadece maliklere ek görev ve sorumluluklar yüklemektedir. Malikin eser üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunamaması eserin devlet malı niteliğinde olmasından değil, kültür varlıkları üzerindeki özel mülkiyetin malike sağladığı hakların kanunen kısıtlanmış olmasından kaynaklanmaktadır.

üzerindeki mülkiyet hakkı bazı kısıtlamaları da beraberinde getirmektedir. Ancak sözkonusu kısıtlamalar özel mülkiyet kavramını hukuken kamu mülkiyeti haline dönüştürmemektedir.

VII. Sit Alanlarında İmar Planı

5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanununun 17. maddesini başlığı ile birlikte değiştirmiş ve çok uzun bir biçimde madde yeni şeklini almıştır.

1. Yeni değişiklik bir alanın koruma bölge kurulunca sit olarak ilanı, bu alanda her ölçekteki plan uygulamasını durdurur. Eski metinde sadece "imar planı uygulamasını durdurur" ibaresi yer almaktaydı.

2. Yeni değişiklik koruma amaçlı imar planlarının kimler tarafından hazırlanacağını belirtmektedir. Buna göre imar planı müellifi şehir plancısı olmak üzere; mimar, restoratör mimar, sanat tarihçisi, arkeolog, sosyolog, mühendis, peyzaj mimarı gibi meslek gruplarından Bakanlıkça belirlenen uzmanlar tarafından hazırlanacaktır ve bununla ilgili hususlar Bakanlık ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenecektir.

3. Sözkonusu koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, koruma bölge kurulu üç ay içinde geçiş dönemi koruma esaslarını ve kullanma koşullarını belirleyecektir. Eski metinde bu süre bir ay idi, şimdi üç aya çıkarılmıştır.

Koruma amaçlı imar planını hazırlatma görevi eski metinde ilgili valilikler ve belediyelere aitti. Yeni değişiklik belediyeler ve valilikler yanında ilgili kurumlar da koruma amaçlı imar planı hazırlatmakla görevlendirilmişlerdir. İlgili kurumlar özel kanunlarla belirlenmiş olan alanlarda imar planı yapma, yaptırma ve onama yetkisi bulunan ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını ifade etmektedir³⁶. Yeni değişiklik ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve plandan etkilenen hemşerilerin katılımını koruma amaçlı imar planının hazırlanmasında kanuni unsur olarak sıralamıştır.

4. Eski metinde bir yıl içinde koruma amaçlı imar planının koruma kuruluna verilmesi öngörülüyordu ve buna aykırı hareket etmenin sonucu belirtilmemişti. Yeni değişiklik bu süre iki yıla

³⁶ Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul ve Esaslara Ait Yönetmelik m. 4. RG. 26.7.2005-25887.

çıkarılmış ve koruma bölge kurulunca bir yıl daha uzatılabileceği kabul edilmiştir. Ayrıca iki yıl içinde koruma amaçlı imar planı yapılmadığı takdirde, geçiş dönemi koruma esaslarının uygulanmasının durdurulması öngörülmüştür. Söz konusu durdurma koruma, amaçlı imar planının yapımına kadardır. Dolayısıyla koruma amaçlı imar planı iki yıl içinde yapılmadığı takdirde geçiş dönemi koruma esasları da uygulanmayacaktır.

5. Yeni değişiklik ile ilgili idarelerce hazırlatılan koruma amaçlı imar planı incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna getirilir. Koruma bölge kurulunda görüşülen ve uygun görülen koruma planları onaylanmak üzere ilgili idarelere gönderilir. İlgili idare planı en geç iki ay içinde görüşür ve varsa değiştirilmesini istediği hususları koruma bölge kuruluna bildirir. Kurul yaptığı değerlendirmeye planı onaylamak üzere ilgili idareye gönderir³⁷. Sonuç itibarıyla koruma amaçlı imar planını hazırlamak ve onaylamak yetkisi ilgili idarelere aittir. Koruma bölge kurulu planı incelemekte ve sonuçlandırmaktadır. Onaylanmak üzere plan kendisine gelen idare, bunu onaylamak durumundadır. Zira kanun, onaylanmaması durumunda sonucun ne olacağını belirtmektedir. Dolayısıyla plan idare tarafından onaylandığında bu tarihten itibaren, onaylanmadığında ise 60 gün sonra kesinleşerek yürürlüğe girer. Koruma amaçlı imar planının yürürlüğe girmesiyle geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları ayrıca bir karar almaya gerek kalmadan ortadan kalkar.

6. Koruma amaçlı imar planlarının yapımı amacıyla belediyelere aktarılmak üzere İller Bankası Genel Müdürlüğü bütçesine yeteri kadar ödenek konması ve il özel idareleri bütçelerinde bunun için ödenek ayrılması da hükme bağlanmıştır.

7. 5226 sayılı kanunla getirilen değişiklik, sit alanlarında müstesep haklar (kazanılmış haklar) meselesini düzenlemiştir. Önceki metinde "yapılanma hakları ile ilgili müstesep haklar yönetmelikle belirlenir" hükmü yer almaktaydı ve bu hüküm Anayasa Mahkemesinin 28.6.1988 gün ve K. 1988/25, E. 1987/21 sayılı kararıyla³⁸ iptal edilmiştir. Zira kanunla düzenlenmeyen bir

³⁷ Yönetmeliğe göre (Bkz. dn.36) İdarece planda değiştirilmesi istenen hususlar koruma bölge kuruluna bildirildiği takdirde koruma bölge kurulunca bu hususlar değerlendirilir ve uygun görülen haliyle planlar onaylanmak üzere gönderilir (m. 8). Dolayısıyla Koruma amaçlı imar planı koruma bölge kurulu kararına uygun olmaktadır.

³⁸ Gündel, s. 94.

konunun Yönetmelikle düzenlenmesi, Anayasa m. 63 ve m. 7'e aykırıdır³⁹.

Yeni değişiklikle sit alanlarındaki müktesep haklar kanunla belirlenmiş olmaktadır. Buna göre koruma bölge kurulunca sit alanı olarak ilan edilen yerlerde bu kararın ilanından önce imar mevzuatına ve onanlı imar planlarına uygun olarak alınmış yapı ruhsatı ve eklerine göre subasman seviyesi tamamlanmış yapıların inşasına devam edilebilir. Subasman seviyesi tamamlanmamış yapılarda ise yapı ruhsatı iptal edilir. Kanunla getirilen müktesep hakların korunması ilkesi kesin yapılanma yasağı bulunan sit alanları için geçerli değildir. Zira Koruma Yüksek Kurulu ilke kararlarına göre 1. Derece arkeolojik sit alanlarında kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilmemektedir. 2. Derece arkeolojik sit alanlarında ise yeni yapılanmaya izin verilmemektedir⁴⁰.

8. Yeni değişiklikle kanununun 17. maddesinin (b) fıkrası "Koruma amaçlı imar planlarıyla kesin yapılanma yasağı getirilen sit alanlarında bulunan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetindeki taşınmazlar malikin başvurusu üzerine belediye ve il özel idaresine ait taşınmazlarla takas edilebilir" hükmünü getirmiştir.

Söz konusu yeni fıkra kanununun 15. maddesinin f fıkrasındaki hükmün bir benzerini getirmektedir. Madde 15/bent f "sit alanı olması nedeniyle kesin inşaat yasağı getirilmiş korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu parseller, malikin başvurusu üzerine bir başka hazine arazisi ile değiştirilebilir" hükmünü getirmektedir. Bu hükümle ilgili esaslar "Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik"⁴¹ ile belirlenmiştir.

Belirtilmelidir ki Kanununun m. 15/bent f hükmü ile sözkonusu Yönetmelikte kullanılan terimler 5226 sayılı kanunla getirilen

³⁹ Anayasa m. 63/II: Özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.

Anayasa m. 7: Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir. Bu yetki devredilemez.

⁴⁰ Bkz. dn.7.

⁴¹ RG. 8.2.1990-20427.

değişikliğe kıyasla, hukuk terminolojisi açısından daha doğrudur. Zira yeni değişiklikte *takas* terimi kullanılmıştır. Takas hukuken borcu sona erdiren hallerden biridir. BK m. 118'e göre iki kişi karşılıklı olarak bir miktar parayı veya konuları itibarıyla aynı türden malı birbirine borçlu olduğu takdirde, her iki borç muaccel ise, iki tarafın her biri borcunu alacağı ile takas edebilir. Bunun sonucunda her iki borç da az olanı oranında sona erer. Taraflar aynı türden borcun borçlusu olduğu takdirde takas yöntemiyle ayrı ayrı ifa yerine, tek bir hukuki işlemle karşılıklı borçlarını sona erdirmektedirler⁴². Oysa sit alanlarındaki kültür varlıklarının malikleri ile belediye ve il özel idareleri arasında karşılıklı aynı türden bir borç yoktur ki takas yoluyla ifa gerçekleşebilsin. Dolayısıyla yeni değişiklikte kullanılan takas terimi hukuken doğru değildir. Burada sözkonusu olan trampadır ve bahsedilen Yönetmelik bu hukuki terimi doğru olarak kullanmaktadır.

Yeni değişiklik Kanununun 15. maddesinden farklı olarak belediye ve il özel idarelerine ait taşınmazlarla değişim yapılabileceğini kabul etmiştir.

VIII. Yapı Esasları

5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanununun 18. maddesine yeni fıkralar ekleyerek, tescilli taşınmaz kültür varlıklarının rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerinde ve uygulamalarında restoratör mimar ve mimar bulundurulmasını zorunlu hale getirmiştir. I. grup taşınmaz kültür varlıklarının rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerinin uygulamalarında kalem işleri, ahşap, demir, taş işleri ve restorasyon konularında uzman kişilerin çalışması öngörülmüştür. Ayrıca sit alanları, korunması gerekli kültür varlıkları ve bunların koruma alanlarında plan ve proje dışı uygulama yapan veya yapılmasına yol açan sorumlular için de müeyyide getirilmiştir.

IX. Koruma Yüksek Kurulu

5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanununun 55. maddesini tüümüyle değiştirmiştir.

Yeni değişiklikle koruma bölge kurullarının Bakanlıkça ve

⁴² Eren, Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, c. 2, İstanbul 1999, s. 1261-1262.

Yükseköğretim Kurulunca seçilen üyelerinin görev süresi beş yıldır. Eski düzenlemede yer alan "iki dönemi aşmamak şartıyla seçilebilirler" hükmü yeni değişiklikte yer almamıştır. Buna göre yeniden seçilme konusunda herhangi bir kısıtlama yapılmamıştır.

Eski düzenlemede yer alan 2. fıkra yeni değişiklikte kaldırılmıştır. Eleştirilen bu fıkra göre Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurulları üyeleri Bakanın lüzum görmesi üzerine kurumlarınca değiştirilebiliyordu. Burada Bakanın lüzum görmesi, siyasi nedenlerle iktidarın bazı kurul üyeleriyle çalışmaması anlamına gelmekteydi⁴³.

Yeni değişiklikte getirilen bir yenilik de kurul üyelerinin görev ve yetki alanlarına giren konularda doğrudan ya da dolaylı olarak taraf olamayacağı ve bir menfaat sağlayamayacağı yolundaki prensip hükümdür.

Yeni değişiklik eski metinden farklı olarak kurul üyelerinin huzur hakkını Bakanlığın tespitine bırakmamış, kanunen tespit etmiş ve sadece koruma bölge kurulu üyeleri için toplantılara katılmamanın müeyyidesini belirlemiştir.

X. Koruma Bölge Kurulu

5226 sayılı kanun, 2863 sayılı K. m. 58'de yaptığı değişiklikte koruma bölge kurullarında hukuk alanında uzmanlaşmış kişilerin de görev alabileceğini kabul etmiştir. Ayrıca ilgili meslek odaları da koruma bölge kurulu toplantılarına gözlemci olarak katılabilirler.

XI. Kararlara Uyma Zorunluluğu

2863 sayılı kanununun 1987'de yürürlükten kaldırılan 61. maddesi 5226 sayılı kanunla yeniden düzenlenmiştir. Buna göre

"Kamu kurum ve kuruluşları ve belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurullarının kararlarına uymak zorundadır. Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları Resmi Gazetede yayımlanır.

Planlama yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile valilik ve belediyeler, kurullarca alınmış ve alınacak sit alanı, dere-

⁴³ Kanadoğlu, s. 243. Bakan lüzum görse de ilgili kurumun üyeyi değiştiremeyeceği kabul edilmiştir. Gündel, s. 178.

celendirilmesi, sit geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları, koruma amaçlı imar planları ve revizyonlarına ilişkin kararlara karşı atmış gün içerisinde Koruma Yüksek Kuruluna itiraz edebilirler.

Bu itirazlar, Koruma Yüksek Kurulunca incelenir ve en geç altı ay içinde karara bağlanır. Koruma Yüksek Kuruluna yapılacak itirazlarla ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak bir Yönetmelikle belirlenir" 44.

Yeni değişiklik kaldırılan m. 57/II hükmünü genişleterek m. 61/I kapsamına almıştır. Burada da kararlara uymamanın müeyyidesi gösterilmemiştir⁴⁵

Yeni haliyle m. 61/II hükmü ilgili idarelerin kurullarca alınan kararlara karşı atmış gün içinde Koruma Yüksek Kuruluna itiraz hakkı olduğunu kabul etmiştir. Bu maddeyi koruma amaçlı imar planının hazırlanmasını düzenleyen m. 17(a) ile birlikte ele aldığımızda; koruma amaçlı imar planını hazırlatmak görevi ilgili idarelere aittir ve hazırlanan plan koruma bölge kuruluna verilir. Koruma bölge kurulu planı onaylamak üzere ilgili idareye gönderir. İlgili idare değişmesini istediği noktaları koruma bölge kuruluna bildirir. Kurul bu hususları değerlendirir ve uygun görülen haliyle idarelere onaylanmak üzere gönderir. Plan altmış gün sonra kesinleşerek yürürlüğe girer. Bu noktada ilgili idare, kurul kararını onaylamak istemezse, m. 61/II'deki itiraz hakkını kullanacak ve altmış gün içerisinde Koruma Yüksek Kuruluna itiraz edebilecektir. Ancak sözkonusu itiraz Koruma Yüksek Kurulunca en geç altı ay içinde karara bağlanacaktır. Bu durumda koruma amaçlı imar planı atmış günlük itiraz süresinin geçmesiyle kesinleşerek yürürlüğe girmektedir. Yüksek Kurulun verdiği kararın sonucu Kanununun 17. maddesinde yer almamaktadır. Yönetmelik⁴⁶ Koruma Yüksek Kurullarına yapılacak itirazlar sonuçlanıncaya kadar itiraz konusu bölge kurulu kararının uygulanmasına devam edileceğini, itiraz sonucu bölge kurulu kararı Koruma Yüksek Kuru-

44 Söz konusu Yönetmelik için bkz. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları ile koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik RG. 12.01.2005-25698.

45 Bu durumda genel hükümlere göre kanunlara riayetsizliğin müeyyideleri uygulanacaktır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Umar/Çilingiroğlu, s. 308 vd; Gündel, s. 182.

46 Bkz. dn. 43.

lu tarafından kaldırılır ise koruma bölge kurulu müdürlüğünce kararın dağıtıldığı yerlere yeniden dağıtım yapılacağını öngörmüştür.

XII. Cezalar

1. 5226 sayılı Kanun, 2863 sayılı kanunun Cezalar başlıklı 65. maddesindeki cezaları artırmış, (b) bendini değiştirmiş ve maddeye yeni (d) bendi eklemiştir. (b) bendinde yapılan değişiklik sadece izinsiz inşaat yapan veya yaptıranlar değil, izinsiz inşai ve fiziki müdahale yapanlar (müdahalede bulunanlar denseydi daha doğru olurdu) cezalandırılmıştır. Böylelikle m.9'un yeni şekliyle paralellik arz edilmiştir.

İlave edilen (d) fıkrası yeni m. 57 hükmüyle uygun hale getirilmiştir. Zira m. 57'e göre ruhsata tâbi olmayan tadilat ve onarımlar (bir başka ifadeyle basit onarımlar) bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları (KUDEB) kurulmuş idarelerin izin ve denetimine tâbidir. Bunun dışındaki inşai ve fiziki müdahale için ise koruma bölge kurulunun izni gerekir. İşte basit onarım için KUDEB'in, bunun dışındaki her türlü inşai ve fiziki müdahale için koruma bölge kurulunun iznini almayanlar para ve hapis cezası ile cezalandırılacaktır.

2. 5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanunun 75. maddesine ikinci bir fıkra ilave etmiştir. Buna göre " Türk ceza kanununun ikinci kitap, onuncu babının yedinci faslında yazılı suçların konusu, bu kanun kapsamına giren taşınır kültür varlıkları ise, muayyen olan ceza üçte birinden az olmamak üzere iki katına kadar artırılarak hükmolunur. Bu suçlar mala zarar verme, başkasının arazisine hayvan sokma, hayvan zararının tazmini, çevrili araziye girmektir. Ancak yeni Ceza Kanunu⁴⁷ buradaki bazı suçlar değiştirmiştir. Buna göre mala zarar verme (m. 151), ibadethanelere ve mezarlıklara zarar verme (m. 153), hakkı olmayan yere tecavüz (m. 154) suçları belirtilmiştir.

XIII. Alan Yönetimi, Müze Yönetimi, Anıt Eser Kurulu

5226 sayılı kanun, 2863 sayılı kanuna ek maddeler ilave etmiştir.

1. İlave edilen Ek Madde 2(a)'ya göre yönetim alanları ve bun-

⁴⁷ RG. 12.10.2004-25611.

ların bağlantı noktalarının korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla kentsel sit alanlarında yönetim planı taslağı hazırlanacaktır. Hazırlanan taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla kentsel sit alanında mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri ile üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden oluşan bir danışma kurulu kurulacaktır. Eşgüdümün sağlanması amacıyla kentsel sit alanlarında alan başkanı belirlenecektir.

Yönetim plan taslağı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilcisi ve danışma kurulunca seçilecek iki üyenin katılımıyla eşgüdüm ve denetleme kurulu kurulacaktır. Alan başkanı bu kurulun da başkanıdır. Kurul, yönetim planını altı ay içinde onaylamaya ve uygulanmasını denetlemeye yetkilidir.

Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, gerçek ve tüzel kişiler eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan yönetim planına uymak, ilgili idareler plan kapsamındaki hizmetlere öncelik vermek ve bu amaçla bütçelerinde gerekli ödenekleri ayırmak zorundadır.

2. Ek maddde 2(b) ulusal nitelikli müzelerde, müze başkanı, müze müdürü ve müze kurulundan oluşan müze yönetimi esası getirmiştir.

Buna göre *müze müdürü*, müzelerde kayıt, tescil, envanter, depolama, eserlerin her türlü bakım ve onarımı, sergilenmesi, kültürel eğitim ve bilimsel faaliyetleri yürütür.

İşletme müdürü, tanıtım, satış üniteleri yönetimi, etkinlik organizasyonu, ziyaretçi yönetimi, çevre düzenlemesi, bakım-onarım, temizlik işlerini yürütür.

Müze başkanı, kendisine bağlı müdürlüklerin faaliyetlerinin eşgüdüm ve denetimi ile müzenin ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar nezdinde temsiline yetkilidir.

Yeni değişiklikle tüm müzeler için o müzeye münhasır bir müze kurulunun oluşumu öngörülmüştür. Buna göre müzenin bulunduğu yerdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyeleri, meslek odaları, sivil toplum örgütü temsilcileri ve yerel yönetim temsilcileri ile müzeye bağışta bulunanlardan Bakanlıkça uygun görülen kişiler müze kurulunu oluşturmaktadır.

Müze kurulu müzenin işleyişine dair her yıl düzenli olarak ra-

por hazırlar. Bakanlığın bu raporu değerlendirmeye alması zorunludur.

3. 5226 sayılı kanun Ek madde 2 (c) bendinde taşınmaz kültür varlığı niteliğindeki anıt eserler için o esere münhasır eser kurulu oluşumunu öngörmüştür. Anıtın bulunduğu yerdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyeleri, meslek odaları, sivil toplum örgütü temsilcileri ve yerel yönetim temsilcileri ile eserin korunması ve geliştirilmesi için bağışta bulunanlardan Bakanlıkça uygun görülen kişiler ve bu anıt için tasarruf yetkisine sahip idare temsilcileri Anıt Eser Kurulunu oluşturur. Kurul anıt eserin korunması ve geliştirilmesi için her yıl düzenli olarak rapor hazırlar. Bakanlığın bu raporu değerlendirmeye alması zorunludur.

Sonuç

5226 sayılı kanun 2863 sayılı kanuna önemli değişiklikler getirmiş özellikle mahalli idarelere büyük yetkiler vermiş ve finansman konusunda yeni kaynaklar yaratmıştır. Fakat yeni değişiklik kanun yapma tekniği açısından uzun ve gereksiz tanımlamalar ve ören yeri gibi üzerinde uzlaşılmamış kavramlar getirmektedir. Esasta değişikliklerin etkisi uygulama ile belirlenecektir. Bu nedenle yetişmiş insan gücü ihtiyacının bir an önce giderilmesi ve yaratılan mali kaynağın sadece ve yalnızca kültür varlıklarının korunması amacına hizmet etmek üzere kullanılması gerekmektedir. Bu alanda şeffaflık ilkesi uyarınca halkın denetimi ve kanuni yetkilerin kullanılması, kağıt üzerindeki kuralların hayata geçmesini sağlayacaktır.